

Toimenpideoite TPA 116/2020 vp

Kaisa Juuso ps

Toimenpideoite sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden suorittaman harjoittelun maksuttomuudesta

Eduskunnalle

Koulutus ammatillisissa oppilaitoksissa ja ammattikorkeakouluissa koostuu sekä opetuksesta että harjoittelusta. Harjoittelu on olennainen osa koulutusta ja ammatillista kasvua. Sosiaali- ja terveysalan yksi erityispiirteistä on, että ammattikorkeakoulut joutuvat maksamaan harjoittelusta korvausta sosiaali- ja terveysalan työnantajille. Muilla opintoaloilla tilanne on yleensä ottaen päinvastainen eli työnantajat maksavat palkkaa opiskelijoille harjoittelun ajalta. Ammattikorkeakoulussa vain sosiaali- ja terveysalalla on tällainen käytäntö. Asia koetaan opiskelijoiden ja opettajien keskuudessa varsin epäoikeudenmukaisena.

Ammattikorkeakoulut maksavat opiskelijoidensa harjoittelukorvaukset perusrahoituksestaan. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen mukaan oppilaitokset maksoivat harjoittelumaksuja vuonna 2017 yhteensä 8,3 miljoonaa euroa. Koska ammattikorkeakoulut joutuvat maksamaan opiskelijoiden harjoittelusta työpaikoille korvausta, on maksuihin käytetty raha suoraan opetukseen käytettävissä olevista varoista. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto on esittänyt maksun poistamista.

Sosiaali- ja terveysalan harjoittelupaikkoihin liittyvälle maksukäytännölle ei ole säädöspohjaa. Harjoittelupaikoista maksaminen on perinne 1900-luvun alun ajoilta, jolloin useat oppilaitokset ovat olleet valtion oppilaitoksia. Maksukäytäntö perustuu ministeriöiden tekemiin keskinäisiin sopimuksiin ennen ammattikorkeakoululaitoksen syntyä. Tällä hetkellä pieni osa työnantajista on luopunut korvausten perimisestä, mutta suurin osa maksuja edelleen perii.

Sosiaali- ja terveysministeriön tekemän selvityksen mukaan harjoittelusopimuksista 70 prosentin perusteella maksettiin korvauksia, joten korvauskäytäntö ei ole yhtenäinen. Se asettaa opiskelijat ja opetuslaitokset epätasa-arvoiseen asemaan. Erilaiset korvauskäytännöt eri koulutusalojen välillä tulkitaan ammattiryhmien väliseksi arvostuskysymyksiksi, ja ne voivat heijastua sosiaali- ja terveysalalla kokemuksina työelämän epätasa-arvosta. Harjoittelumaksut koetaan kaksinkertaisena sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulutukseen kohdistuvana epätasa-arvona: opiskelijat eivät saa muiden alojen tavoin harjoitteluajalta palkkaa, ja ammattikorkeakoulun on kaikista muista aloista poiketen maksettava työnantajille korvausta harjoittelusta.

Työharjoittelun tavoitteena on, että opiskelija tekee tulevan ammattinsa mukaisia työtehtäviä. Siinä tilanteessa työpaikka hyötyy harjoittelijoista tuottavana työvoimana ja resurssina. Työharjoittelun ohjauksen vastuukysymykset sosiaali- ja terveysalan työpaikoilla ja organisaatioissa ei-

Toimenpideoite TPA 116/2020 vp

vät ole riittävä peruste ohittaa opiskelijaharjoittelijoiden merkitystä työvoimana näillä aloilla. Loppuvaiheen opiskelijat saattavat olla opintojensa ohella jo itsenäisessä palkkatyössä esimerkiksi sijaisina samoissa organisaatioissa, joissa vastaavasta työpanoksesta harjoittelijana ammattikorkeakoulu maksaa heistä korvausta työnantajalle. Erityisesti loppuvaiheen harjoittelun osalta maksujen periminen on heikosti perusteltavissa. Harjoittelu tarjoaa työnantajille myös mahdollisuuden opiskelijoiden rekrytointiin ja edistää valmistuvien uusien työntekijöiden perehdytystä kyseisen työyksikön toimintaan.

Ammattikorkeakoulut ostavat harjoittelupaikkoja julkisen sektorin työnantajilta ja yksityisistä yrityksistä. Pääosin harjoittelu tapahtuu kunnallisen terveydenhuollon toimintayksiköissä. Sairaaloiden ja terveyskeskusten lisäksi harjoittelijoita on esimerkiksi päiväkodeissa, fysioterapiala tarjoavissa yrityksissä, kylpylöissä ja vanhusten hoivapalveluyksiköissä. Harjoittelupaikkasopimukset yksityisen työnantajan ja oppilaitoksen välillä ovat neuvotteluasia. Julkisen sektorin työnantajan oppilaitokselta perimän maksun peruste tulisi hallinnon lainalaisuusperiaatteen mukaisesti pääsääntöisesti olla johdettavissa lain tasoisesta säädöksestä.

Hallituksen esityksessä kuntalaiksi (HE 268/2014 vp) todetaan, että kuntien lakisääteisistä tehtävistä voidaan periä maksuja vain laissa olevan valtuutuksen perusteella. Lakisääteisten, mutta kunnalle vapaaehtoisten tehtävien hoidosta perittävät maksut ovat myös usein säänneltyjä ainakin maksuperusteiltaan. Kunnan yleisen toimialan perusteella hoitamista tehtävistä perittävät maksut ovat kunnallisen itsehallinnon perusteella vapaammin määrättävissä, mutta niitäkin rajoittavat hallinnon yleiset periaatteet, kuten yhdenvertaisuuden ja suhteellisuuden periaatteet. Perustuslakivaliokunta on kannanotossaan (PeVL 12/2005 vp) edellyttänyt kunnalliselta maksulta lähtökohtaisesti kustannusvastaavuutta. Oppilaitosten ja julkisten työnantajien välillä sovellettu sosiaali- ja terveysalan harjoittelupaikkojen maksukäytäntö on laajuudeltaan kansallista mutta kuitenkin epäyhtenäistä. Maksukäytännön normiperustan puutteellisuus on ilmeinen tarkasteltaessa sitä hallinnon lainalaisuuden periaatteen ja hallintolaissa säädettyjen yleisten oikeusperiaatteiden näkökulmasta.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden suorittaman harjoittelun muuttamiseksi oppilaitoksille maksuttomaksi.

Helsingissä 8.10.2020

Kaisa Juuso ps